

MODERN TOPLUMDA SERBEST ZAMANIN İŞLEVİ VE PLANLANMASI***Ejder ÇELİK******Öz**

Sosyalleşme süreci temelde bir kazanım sürecidir. Topluma yeni katılan birey gelişiminin biyolojik ve psikolojik alt süreçleriyle koşut olarak sosyal kabulleri benimser. Sosyal davranış kalıpları, kurallar bütünü, iletişim biçimleri, norm ve değer yapılandırmasına ilişkin geçerli kazanımları sağlar. Aile, arkadaş grubu, okul ve çalışma hayatı ilişkilerinde gerçekleşen sosyal kazanımlar örgün ve formel yapılar içinde tanımlanabildiği gibi informal ilişkiler ve ortamlar açısından da tanımlanabilir. Her iki kazanım alanı bir birini tamamlayıcı niteliktedir. Serbest zamanlar olarak tanımlanan zaman dilimleri örgün eğitim ve çalışma saatleri dışını ifade eder. Modern toplumda bu zamanlar sosyalleşme ve bireysel gelişim açısından her geçen gün daha çok önemsenerek ve planlı hale getirilerek bugünkü boyutuna varmıştır. Ancak günümüzde serbest zaman planlamalarının önündeki en büyük engel özellikle gençlerin yaklaşık bütün serbest zamanını alan iletişim teknolojisi ürünleri yani cep telefonu, internet ve televizyondur. Bu tarz zaman geçirmenin arkasındaki ilişki kodları üretim-tüketim eksenlidir ve aslında serbest zaman çalışma saatlerinin bir uzantısına dönüşür. Serbest zamanların nasıl değerlendirildiği günümüzde artık sosyal gelişmişliğin bir ölçütü olarak karşımıza çıkmaktadır. Serbest zamanların nasıl kullanılacağı bilgisinin sistematik biçimde aktarılması, sanatsal, bilimsel, iletişimsel başarıları getiren etkinlikleri barındıran bir alanın varlığını bize göstermiştir. Konunun "Serbest Zamanlar Sosyolojisi" çalışma prensipleri ve kuramları ile ele alınması serbest zaman eğitiminin farklı sosyolojik boyutlarını ortaya koyacaktır.

Anahtar Kelimeler: Boş Zaman, Eğitim, Sosyal Aktivite, Sosyal Etkinlik, Sosyalleşme

FUNCTIONS AND PLANNING OF LEISURE TIME IN MODERN SOCIETY**Abstract**

Socialization is basically a recovery process. In parallel with the biological and psychological development, the individual adopts what is socially acceptable. Social behavior patterns, rules of conduct, and forms of communication, provide current gains related to the construction norms and values. Family, peer groups, defined in terms of school and formal social gains realized in working life and informal relationships and environments, such as relationships can be defined in formal structures. Both recovery areas are a complementary one. Time period is defined as formal education and leisure refers

* Bu makalenin ilk hali Çek Cumhuriyetinin Olomouc şehrinde 2015 yılında 29-31 Ekim tarihlerinde düzenlenen "Icel 2015 1st International Conference on Lifelong Learning and Leadership for All" konulu kongrede "Gençlerde İletişim Teknolojisi Bağımlılığı ve Boş Zaman Eğitimi" başlığıyla sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Dr. Öğr. Üy. Bozok Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ejder.celik@bozok.edu.tr

to the non-working hours. In modern society, such periods of time are considered to be very important in terms of socialization and personal development by making every day more planned. However, today the biggest obstacles before the planning of leisure time are mobile phone communication technology, the internet and television that take up most of the time of the young people. The relationship codes behind this type of time are the axis of production-consumption and they have turned into an extension of free-time working hours. Nowadays, the way in which free time is spent is no longer an indicator of social development. The way systematic transfer of knowledge is possible in free time, artistic, scientific, communicative success events has shown us the existence of hosting space. Dealing with "Sociology of Leisure Time" with reference to the principles and theories of sociological studies will reveal different aspects of leisure education.

Keywords: Free Time, Education, Social Activity, Social Action, Socialization

"Ne ilerleme ne ilerleme! Köleydi babası, oğlu robot oldu"
Branca Crnevic

Giriş

Sanayileşmeyle birlikte 19. yüzyıldan itibaren toplumların yapısında önemli değişiklikler hatta kırılmalar yaşanmıştır. Binlerce yılın geleneksel toplum yapısı gündelik yaşam ilişkilerinden, sosyal kurumların tamamına varıncaya kadar köklü değişikliklere uğramıştır. Eski çağlardan gelen bazı sosyal, ekonomik, hukuksal, politik unsurlar değişime uğrayarak varlıklarını sürdürürken sanayi çağına özgü yepyeni unsurlar toplum yaşantısında etkili olmaya başlamıştır. Bunlardan ikisi zaman algısı ve anlam oluşturma süreçleridir. Tarım toplumlarının mevsimlere dayalı döngüsel zaman algısının yerini doğrusal ve tekrarsız zaman algısı almıştır. Anlam oluşturma süreçleri ise teolojik ve geleneksel çizgiden çıkarak üretim ve tüketim ilişkilerinin belirleyiciliğinde gelişen ve bireyin kontrol edilen bilinci çerçevesinde belirlenen bir durum almıştır. Üretim ve kâr merkezli sanayi toplumunun ortaya çıkardığı pratikteki bir yenilik ise çalışan insanların çalışma saatleri dışında ortaya çıkan "serbest zaman" olgusudur. Serbest zaman ve eğitim ilişkisi bu üç değişken etrafında biçimlenmektedir.

Serbest zamana ilişkin kuramsal çalışmalar konuya daha çok çalışma ilişkileri-serbest zaman ikilemi açısından yaklaşır. Çalışmanın insan hayatındaki merkezi rolü ve çalışmanın dinlenme, eğlenme, rahatlama ile organik irtibatı, serbest zamanı çalışmayla ilintili ele almaya götürmektedir. Çalışmanın yüceltilmesi, kapitalist düzenin sürekliliği için bir önkoşul olarak kabul ediliyorsa da, toplumbilimler en az çalışma kadar serbest zamanın da önemsenmesi gereğini vurgularlar.

Serbest zamanın mahiyeti ve ekonomik sistem içerisindeki konumunun kavranması ile bu zaman diliminin verimli kullanılmasının eğitim yoluyla sağlanması birbiriyle ilgili iki konudur. Kişinin içinde bulunduğu sosyal ortamın ona sağladığı imkânlar çerçevesinde onu değerlendirirken belirli bir bilinçle serbest zamanı değerlendirmesi önemlidir. Dolayısıyla serbest zaman sadece teknik anlamda kişiyi yeni iş saatlerine hazırlayan bir "mola" gibi düşünülmemeli kişinin kendi özgün

anlam dünyasını kurduğu ve özgür kazanımlar sağlayacağı, paylaşımlar oluşturacağı bir zaman dilimi olarak düşünülmelidir.

1. ÇALIŞMANIN HEDEFİ

Sosyalleşme sürecine çok yönlü katkı sağlayan serbest zaman eğitimi karşısında bireyi sosyal ilişkilerden koparan ve iletişimini zayıflatan teknoloji kullanımını arasındaki karşıtlıkları ortaya koymak ve doğru serbest zaman eğitiminde bu ayrışmanın yerini vurgulama bu çalışmanın hedefidir.

2. ÇALIŞMANIN GEREKÇELERİ

Serbest zaman eğitimlerinin gençleri bu bağımlılıktan kurtaracak özel süreçleri barındırması gereklidir. Bu önemli engel aşılmadığı sürece serbest zaman eğitimlerinin istenen sonuçları vermesi güçleşecektir. Böylece denetimsiz bir sosyalleşme süreci ortaya çıkacaktır. Bunun sonuçları değer ve norm aktarımının gerçekleşmemesi, gencin gerçeklik algısının ve sorunlarla baş edebilme yeterliliğinin azalması, bozuk ve yetersiz dil kullanımı, yüz yüze iletişim becerilerinin zayıflaması, fiziksel aktivitelerden uzaklaşmanın sonucu bedensel dinamizmin azalması biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Bu durumlar serbest zaman eğitiminin sosyolojik yönlerini ifade etmektedir.

3. SERBEST ZAMAN TANIMLAMALARI

Serbest zaman endüstrileşmeyle birlikte zamanın sistemli olarak çalışma saatlerine tahsis edilmesi ve bunun dışında kalan zaman ayırımından ortaya çıkmış bir kavramdır (Kraus ve Curtis, 1982: 302). Bu ayırım aslında farklı sorun tespitlerine ve yorumlara yol açmıştır.

Bazı sosyologlar, modern toplumda iki farklı yaşam alanının oluştuğu ve bunların kendilerine özgü değer, etik, kural, davranış kalıbı ve yaşam biçimine sahip olduğunu ileri sürerler. Çalışma hayatının kuralcı, resmi yanı tektipleştirici (uniformal) bir yapıya sahiptir. Bu yaşam alanında zamanın kullanımı kurallara bağlıdır. İnsanlar üzerinde çalışma saatlerini düzenleyen bir baskı söz konusudur. Serbest zamanlar ise insanların doğaçlama yaşadığı, davranışlarında rahat oldukları, bireysel tercihlerinin ön plana çıktığı, görece daha özgür bir ortamı ifade eder.

Daniel Bell'e göre modern toplumda bireyin çalışma yaşamında bağlı kaldığı etik ile çalışma dışı yaşamındaki etik, birbirinden tamamen farklıdır. Bell, bu durumu kapitalist sisteme yönelik bir tehlike olarak görür. Sanayi toplumu insanı gündüz disiplinli, boyun eğen, uymacı bir kişiliği temsil ederken, gece tam tersine haz düşkünü, aşırı lakayt, ilkesiz ve tüketici bir kimliğe sahip olur. Bell bu iki kimliğin, sistemin süreğenliğini tehlikeye sokacak çatıma ve uyumsuzlukları beraberinde getireceğini savunur (Bell, 1999: 117).

Çatışmacı kuramcılar, serbest zamanı çalışmanın bir uzantısı olarak görürler. Çalışma etiğinin ve değerlerinin serbest zamanda da geçerli olduğunu ileri sürerler. Bu görüşte olan Adorno ve Horkheimer, iş yerindeki çalışmanın mantığı ile serbest zaman merkezli toplumsal yaşamın mantığı arasında temel bir fark olmadığını ileri sürerler. Teknolojinin rasyonelliği toplumsal yaşamı, teknolojik sistemin beklenti-

leri yönünde standartlaştırarak iki ortamı birbirine benzeştirmiştir (Tezcan, 2000: 175-176).

Applebaum'a göre, modernitenin dünyasında serbest zaman bir soruna dönüşmüştür. Serbest zamanın kullanım sorununu bir demokrasi sorunu boyutunda görmüştür. Bu zaman kurulu düzenin sorgulama, değişim talepleri için entelektüel temel oluşturma fırsatı olarak kullanılacağı ise açık değildir. 1960 ve 1970'lerde daha fazla ücrettense daha fazla serbest vakit talep eden güçlü bir toplumsal hareket mevcuttu. Ancak, Roberts ve Olszewka'nın da belirttiği gibi, 1980'lerden itibaren iktisadi ve siyasi sorunların serbest vakti ve daha fazla serbestiyi gözden çıkarma pahasına yadsınmasına neden oldu. Serbest zamanın içeriği ve niteliği tartışmaya açık bir konudur (Applebaum, 1997: 48).

Zygmunt Bauman'ın yurttaşlık üzerine yapılan politik faaliyetlerin artık geçerliliğini yitirdiği yönündeki tespiti önemlidir. Yine de Bauman'ın İnsanların serbest zamanlarını, "politikanın yüklerinden kurtulmuş olarak evde geçirecekleri konusu tartışılabilir. Birincisi politik yük bilinçli bir fikirsel katılım eylemi olarak dönüşerek sosyal medya aracılığıyla serbest zamanın içine dinamik olarak akmıştır. Toplumsal kimliklerin tüketim aracılığıyla edinilmesi konusu da 1980'li yıllardan itibaren görece değişime uğramış ve birey sosyal kimliğini tüketim nesnesinin kendisinden değil onu elde edebilecek sosyal geliri sağlayan mesleki statüsü aracılığıyla kazanmaktadır. Yani sorun kimlik kazanmaktan öte gençlik dönemini yaşayan kitlelerin toplumsal aksiyonları, katılımları, gündelik yaşantıları yani sosyal pozisyonlarıdır (Bauman, 1999: 39).

Belki bu noktada Baudrillard'ın tüketim toplumu tanımlamasında esnek bakış açısı daha anlamlı tespitleri barındırmaktadır. Ona göre tüketim toplumu olarak gördüğü dünya "büyük bir mağazaya" benzemektedir. Burada her şeyin bir fiyatı vardır. Eşyalar, ilişkiler, birliktelikler, hepsi kullanım değerleri ile dolaşımdadır. Bu boyuta gelen tüketim bilinci çalışma saatlerini bile "daha çok tüketmek için daha çok çalışma" prensibine göre biçimlendirmektedir (Baudrillard, 1997: 193).

Serbest zamanların sistematik olarak üretim ilişkileri yönünde belirlenmesi gelişen sosyo-ekonomik tasarımların bir ürünü olarak kendini göstermiştir. Taylorist bakış açısına göre düzenlenmiş çalışma ilişkilerinin yaygınlaşması işe ayrılmış zaman dışındaki bütün zaman diliminin çalışma disiplinine bağlanmasına yol açmıştır. Böylece üretime adanmış zamanların dışındaki serbest zamanlar üretim-tüketim döngüsünün bir parçası haline getirilmiştir (Kumar, 1999: 157).

Günlük yaşam içerisinde yapılan bütün faaliyetleri düzenlemek için kullanılan bir birim olan zaman, insan davranışlarının şekillenmesinden, bireylerin sosyalleşmesine kadar her konuda etkili bir kavramdır. Marks'a göre zaman insan gelişmesinin alanıdır. Bu gelişim içerisinde zaman, insanın zorunlu aktiviteler için ayırdığı zaman ile bunların dışında kalan zaman olmak üzere iki şekilde incelenmektedir. Özellikle teknolojik gelişmeler ve kitle iletişim araçlarının çeşitliliğinin/kullanımının arttığı günümüz toplumlarında çalışma dışı saatlerin verimli kullanımı üzerine çalışmalar artmaktadır. Çalışmaların birçoğu çalışma dışı saati sadece boş zaman kavramı üzerinden ele alıp incelerken, yeni yapılan çalışmalar artık Boş Zaman (Free Time) ile Serbest Zaman (Leisure Time) kavramlarını gündeme getirerek, ça-

İşma dışında kalan saatlerin verimli kullanımını incelemeye yönelmişlerdir. Genel olarak terminolojide sıklıkla karışan bu iki kavram günümüz araştırmalarında birbirinden farklı aktiviteleri ve bu aktivitelere ayrılan zamanları incelemek için kullanılmaktadır (Enderhan ve Taydaş, 2013: 34).

Marx'ın çalışmadan geriye kalan zamanın "insani gelişmeye hizmet edeceği" öngörüsünün doğrulanmadığını ileri süren Dumazedier, serbest zamanın her zaman insani gelişmeye hizmet etmekten uzak olduğu, şu andaki toplumsal süreç içinde serbest zamanın bazen insanın aşağılanmasına, bazı durumlarda da onun kültürel gelişimine hizmet ettiğini dile getirmektedir. Ona göre serbest zaman "toplumsal konformizme de, yaratıcılığa da, toplumsal katılıma da, kaçışa da hizmet edebilir" Marx'ın serbest zaman adına yapıcı önerilerinin bilinçli kültürel kazanım ekseninin kapitalist tüketim sürecinde nasıl dönüştüğü ve genç bilincin bu anlamda nasıl üretilmeye başlandığı konusu üzerinde durulması gereken değişkenleri içermektedir (Aktaran: Aytaç, 2002: 238).

Sanayileşme sonrası endüstrileşmeyle birlikte teknolojinin gelişmesi üretimi ve refah düzeyini arttırmıştır. Böylece serbest zamanlar giderek artış göstermiştir Modern toplumda üretim aşamasında çalışan her birey aslında bir tüketici olması dolayısıyla serbest zamanlar aslında tüketime yapılabildiği zamanlar olarak düşünülmüştür. Dolayısıyla serbest zaman, toplumun tüketim alanına giren yüzlerce markalaşmış ürünün sunumu, tüketimi ve kullanımı için harcanan bir zaman olarak planlanır duruma gelmiştir. Bu gelişme eğitim, kültür ve sanat bağlamının dışında gelişmiş, bireyin bilinçlenmesi, kültür düzeyinin yükselmesi, psikolojisinin düzelmesi, bedensel sağlığını devamlı kılması yönündeki planlamalar hep gelişigüzel tüketime harcanan zamanlardan kurtarılmaya çalışılmıştır.

Her kesimden insan serbest zamanı değerlendirmek için giderek daha fazla seçenek ve tercihle karşı karşıya bırakılmaktadır. Bugün, hemen her kesimden insan için serbest zaman ve bu zamanı değerlendirme ciddi bir sorun olarak görünse de, insanların çalışma dışındaki serbest zamanlarında dinlenmekten ve sevdikleri ile hoşça vakit geçirecek işlerle uğraşmaktan zevk duydukları bilinmektedir (Şahin vd., 2009: 62).

Serbest zamanın böylesine algılanması aslında insan doğasının gereği olarak ortaya çıkmaktadır. Elbette eğitim, kültür ve sanat amaçlı serbest zaman planlamasının doğal eğilim göz önüne alınarak gerçekleştirilmesi önemlidir. Ancak söz konusu teknolojik ürünlerin yaşamı çok yönlü olarak belirleyecek biçimde kullanılması bu tarz planlamaların önünde büyük bir engel oluşturabilmektedir.

Çalışmamızda aşırı ve bağlayıcı, bireyin gerçek yaşamın etkinlik uzamlarıyla ilişkisini zayıflatıcı hatta koparıcı iletişim teknolojisi kullanımının sağlıksız sonuçlar oluşturduğu hipotezinden hareketle söz konusu bağımlı kullanımın serbest zaman üzerindeki etkisini ele almaya çalışacağız.

Descartes'e göre toplumların ileri veya geri olmasının zihinsel kapasitelerinden değil zamanı planlı ve programlı kullanarak çalışmalarından ve dinlenmelerinden kaynaklandığını söylemektedir (Aktaran: Köktaş, 2004: 15). Zamanı doğru biçimde bölümlere ayırmayan ve içini doğru biçimde doldurmayan insanların ruhsal ve zihinsel dengelerinin bozulduğu ve iş verimlerinin düştüğü görülmektedir.

İnsanların sosyalleşmesinde, düzenli ve amaçlı bilgi ve beceri edinmesinde, meslek sahibi ve mutlu olmasında, gelişmesinde zamanı algılama ve doğru kullanma anlayışı büyük bir öneme sahiptir. Ancak günümüz dünyasında toplum tüm kurumsal yapısıyla, norm ve değer örgüsüyle üyesi olunan bir bütün olmaktan çıkmış, herkesin bir kısmını kullandığı bir kısma katıldığı ve içinde dolaştığı bir büyük sisteme dönüşmüştür. Ailenin, arkadaş grubunun sosyal pozisyonlanışı ve inisiyatifi arka planda imaj, marka ve ürün sektörüne devredilerek etkisizleştirilmiştir. Üretilmiş bir simgeler ve ritüeller paketine bağlı gençlik alt kültürleri, edinilmiş marka ürünler ve sınavlarla kazanılmış statüleri çocuğuna edindirmek için onu yarışa hazırlayan “antrenör aile” modeli gelişmiştir. Yani aile çocuğu norm ve değerlerin anlamsal kökenine ulaştırarak sosyalleştirmek yerine bir yarışmaya hazırlayan yönlendirici durumuna gelmiştir. Amaç çocuğun statü ve para sahibi bir ergine dönüşmesidir. Bunun için çocuk hızla örgün eğitimin sınav sorularına cevap olacak paket bilgilere ulaşmalı buna gerekirse bütün zamanını harcamalıdır. Aile bütün işlevini bu süreç için zemin hazırlama olarak tanımlamış ve öyle hareket etmeye başlamıştır. Dolayısıyla ailenin ve çevrenin norm ve değer aktarımı, davranış ve tüketim kalıplarını kişiye tanıtmaya ve kazandırma fonksiyonu güçsüzleşmiştir.

Sözünü ettiğimiz sosyalleşme sorunsalının giderek gelişen ve toplumsal algının merkezine oturan “serbest zamanlar” ve bu zamanları belirleyen “iletişim teknolojisi” kullanımı ile yakından ilgisi vardır. Bireylerin zamanını doğru ve iyi planlaması sağlıklı sosyalleşmeleri ve mutlulukları açısından çok önemlidir. Ancak bu iki olgu çoğu zaman doğru biçimde bir araya gelmemektedir. Bireyi mutlu eden davranışlar ile sağlıklı sosyalleşmeleri aynı çizgi üzerine oturmamaktadır. Çünkü doğru olmayan alışkanlıklar geçici bir mutluluk vererek bireyi kendine çekmektedir. Ancak bu tatmine dayalı paylaşım sosyal ilişkileri sağlıklı duruma getirebilmektedir. İyi değerlendirilmediğinde zamanın kişi üzerinde stres yarattığı bilinmektedir (Hazar, 2003: 5). Bu şekilde ortaya çıkan rahatsızlıklar kişiyi ve bütün toplumu etkileyebilir. Zamanın iyi kullanılabilmesi, insanın kendisine, çalışma yaşamına, toplumsal yaşamına, biyolojik ve fizyolojik gereksinimlerinin karşılanmasına ayırdığı zaman arasındaki dengeye bağlıdır (Köktaş, 2004: 15).

İletişim teknolojisi, sosyal anlamda “zaman” olgusunun niteliği ve niceliği üzerinde köklü değişimlere yol açarak onu bir sorunsal haline getirmiştir. Bu sebeple önce teknolojinin zaman olgusu üzerindeki etkisini vurgulamak gerekmektedir. Zaman kavramı objektif ve sübjektif sübjektif zaman olmak üzere iki farklı şekilde tanımlanmaktadır. *Objektif zaman*, düzenli olarak değişim gösterebilen doğal olaylar veya yapay araçlar yardımıyla ölçülebilen dünyanın neresine gidilirse gidilsin her insan için aynı ve eşit olan bir kaynaktır. *Sübjektif zaman*, ise içinde bulunduğu ortama göre farklı algılanan insanın moral değerlerine bağlı olarak hissedilen ve yaşanan zamandır (Akatay, 2003: 283-284). İletişim teknolojisinin dünya çapında yaygın ve yoğun kullanımı tanımlanmış iki zaman biçimini tekleştirmiştir. Dünyanın her tarafında aynı iletişim teknolojisi ürünlerinin aynı programlar üzerinden aynı nitelikte kullanımı insanların moral değerlerine bağlı sübjektif zaman biçimini genelleştirmiş ve dünyanın her yerinde her insan için aynı eşit olan bir biçime dönüştürmüştür. Dönüşümün bu kadar hızlı ve kolay olması

iletişim teknolojisinin eğlence, sosyalleşme, statü kazanma ve formel işlemlerin yürütülmesi gibi hayatın tamamını kapsayan bir alanda zamanını geçirmesi için imkân sunmasıdır. Serbest zaman iletişim teknolojisinin hem ortaya çıkardığı hem de en çok belirlediği zaman biçimidir.

Bu bağlamda günümüzde gelişmiş toplum tanımlamasını teknolojik yeterlilik ve donanımına sahiplik veya yasalara uyumlu olmak kadar sosyal ilişkilerini ve dünya algısını “gerçeklik bilinci” içinde kazandırabilen toplum olarak yapmak gerekmektedir. Çağdaş birey iş hayatını, sosyal ilişkilerini, eğlence ve dinlenme alışkanlıklarını bu anlayışa göre düzenleyen bireydir. Bu bakımdan gelişmiş ülkelerin zaman kullanımını teknofer temelli değil doğa temelli yapan ülkeler olduğu söylenebilir.

İletişim teknolojisi kullanım açısından ortaya çıkan “çalışma zamanı” ve “çalışma dışı zaman” ayrımı üzerinde de tekleştirici bir etki yapmıştır. Çalışma zamanı, iş amaçlı bir dizi eylemliliği ve bunun için geçirilen süreyi ifade etmektedir (Aytaç, 2002: 232).

Çalışma zamanı çoğu kez, zorunluluk, bağlayıcılık, disipline olma, örgütsel normlara dayanma gibi formalist bir yapılanmaya dayanır. İşin doğasında, bireyin istencine hükmeden bir zorunluluk/bağlayıcılık vardır. Bu durum, bireyin serbest, özgür devinimini devre dışı bırakır. Kişisel veya kurumsal zorunluluk bağıyla faaliyette bulunma, bağımsız hareket etmeyi, kişisel tasarrufta bulunmayı imkân dışı kılmaktadır. Çalışma saatlerinin bu zorlayıcı niteliği sanayi toplumu sonrası her zaman bireyin gündeminde olmuştur.

Çalışma dışı zaman, zorunlu bireysel faaliyetler ve işten arta kalan zamanı tanımlamaktadır. Bu zaman bloğu insanların yaşamlarını idame ettirebilmeleri için gerekli olan yemek ve uyku gibi varoluşla ilgili zaman ve serbest zamandan oluşur (Kır, 2007: 310).

İletişim teknolojisi çalışma zamanının formel kafesinin içine sızacak ve çalışma zamanını manipüle edecek bir teknolojisi yakın döneme kadar ortaya çıkmamıştır. Ancak yeni iletişim teknolojileri çalışma saati içerisinde bile kendini gösterecek güce sahiptir. Çalışma ekipmanı olan bilgisayarın internetle buluşması serbest zamanları hâkimiyeti altına alan iletişim teknolojisinin çalışma zamanlarına bile tüm eğlence hatlarıyla girmesine yol açmıştır. Diğer taraftan giderek işyerini çalışmaya dair bir buluşma ortamı olmaktan yavaş yavaş çıkaran, ev işyeri (home office) olgusunu üreten de yine gelişmiş iletişim teknolojisidir. Oysa ev konvansiyonel zaman kullanımında serbest zamana ait bir mekân temsil eder. Teknolojisinin çalışma zamanı ve serbest zaman ayrımını ortadan kaldırmaya başlayan tekleştirici etkisi de bu şekilde kendini göstermektedir.

Uluslararası serbest zamanları inceleme grubunun verdiği serbest zaman etkinliği tanımı olan; “kişinin mesleksi ve toplumsal ödevlerini yerini getirdikten sonra özgür iradesi ile girişebileceği dinlenme, eğlenme, bilgi veya becerilerini geliştirme, toplum yaşamına gönüllü olarak katılma gibi bir dizi uğraştır” (Büküşoğlu ve Bayturan, 2005: 174). Biçimindeki tanımı da şimdiden anlamını yitirmeye başlamış görünüyor. Zira serbest zamanları gerçekleştirilecek aktivitelerin birçoğu sanaldaki alternatifleriyle yer değiştirmeye başlarken bu sanal aktivitelerin devreye sokulduğu zamanlar da işlik ve ev veya başka bir informal mekân arasında

değiştirilmeye başlanmıştır. Artık aile ve arkadaş toplantıları, kitap okumak, müzik dinlemek, konferans takip etmek, fotoğraf albümüne göz atmak gibi serbest zaman aktiviteleri sanal türevleriyle yer değiştirmekte bu halleriyle gündelik hayatın tekleşmiş zamanında bütün ortamlarda her an gerçekleştirilebilmektedir.

Modernlik için bir temel oluşturan, kültürel, sanatsal hareketler, siyasal ve sosyal değişimler bilgili ve bilinçli bireyle ortaya çıkışının gözden uzak tutulmaması gerekir. Bireyi edilgenleştiren ve onun bilinç haznesini güdüleyen bir moderniteden söz etmek her zaman için mümkündür. Ancak her durumda modern dünyanın farkındalığı yüksek bir insanı, tamamen tüketen ve eğlenen bilinçsiz bir robota dönüştürmesinin faydası ne olabilir. Uzun vadede sistemin sürdürülebilir olması için kendini modern dünya içinde tanımlamış, farkındalığı yüksek, yenilikleri düşünsel düzlemde üretebilecek bireye ihtiyacı yok mudur? Çalışma yöntemleri ve iş etiğindeki dönüşümle kendini var etmiş modern dünyanın disiplinsiz teknoloji kullanımıyla kendi bireyini kaybetmesi, modernitenin düşünce merkezlerinin bir tasarımından çok teknoloji kullanımının ön görülemeyen sonuçları olarak kabul edilmelidir.

Serbest zamanların iletişim teknolojisinin başat olmaktan bir ölçüde çıkarılması yanında iletişim teknolojinin serbest zamanlara daha sistemli ve denetimli olarak dâhil edilmesi en akılcı çözüm olarak görülmektedir. Tabi ki böylesi bir düzenleme doğası itibarıyla eğitimle birinci dereceden ilgilidir. Elbette bunu yaparken 1700'lü yılların Luther eksenli Püriten etiğine benzer biçimde serbest zamanı "başboşluk" ve "israf" zamanı olarak görececek değiliz. Ancak "aylaklığa" dönüşmüş hedonizm destekli teknoloji kullanımının tüm insanlık tarihinin moral ve akıl birikimleriyle yeniden gözden geçirilmesi gereği açıktır. Nitekim Thorstein Veblen bulmuş olduğu "Aylak Sınıf" (leisure class) kavramını kullandığı *The Theory of the Leisure Class* (1989) (Aylak sınıfın Teorisi) adlı eserinde gösterişçi biçimde tüketim yapan, asalak bir aylak sınıftan bahseder. Veblen'e göre aylak kesimin içine girdiği bu süreç, gösteriş içindeki davranışlar ile servet ve mal israfını kapsayan hedonizmin bir biçimidir ve ilgi çekmek için harcanan bir zamanı gerektirir (Veblen, 2005: 16).

Serbest zamanların çalışma saatlerine bir hazırlık olmadığı yönündeki görüşlerin ağırlık kazandığı günümüzde, serbest zaman aktivitelerinin kişiyi zihinsel, psikolojik ve sosyal anlamda geliştirici niteliğine vurgu yapılmaktadır. Dolayısıyla serbest zaman eğitiminin başlı başına bir uzmanlık alanı olarak düşünülmesi gerektiği açıktır. Serbest zamanın nasıl kullanılması gerektiği bilgisinden önce serbest zamanın ne olduğu ne olmadığı konusunda bir ön bilinçlenme sürecine ihtiyaç vardır. İlkokul öncesi eğitim evresinde aslında tamamen serbest zaman olarak tanımlanabilecek bir zaman diliminin değerlendirilmesi çok iyi bir örnektir. Doğru motivasyon, yeterli izolasyon, nesnel dünyanın uyarlanması, denetimli bir özgür seçim alanı, sonuç odaklı olmayan süreç odaklı olan bir paylaşım. Bireyin kendini inşa etme sürecinde bir tür mimar, mühendis, müteahhit ve malzeme temin edici olarak görev yapan eğitim ekipmanı ve görevlileri doğru konumlandıkları taktirde birey kendisiyle ve eğitim ortamıyla barışık duruma gelecektir. İletişim teknolojisi temelde bu sistem içinde düşünülmelidir. Dolayısıyla iletişim teknolojisi ürünlerinin bütünüyle reddi doğru bir eğitim yolu değildir. Genç-eğitim unsurları-iletişim

araçları üçgeninde hiçbir aktör devre dışı kalmadan sonuç alınmalıdır.

İletişim teknolojisinin yanlış kullanımının yol açtığı sonuçlar öncelikle günlük yaşantının gerçeklik içindeki fonksiyonel sosyal ilişkilerinden genci koparmasıdır. İkinci olarak gerçek yaşam uzamlarında gerçekleşen zihinsel çözümleyici süreçlerden kişiyi uzaklaştırmasıdır. Üçüncü olarak konuşma yoluyla iletişim kurma sürecinde genci yetersiz duruma getirmesidir. Dördüncü olumsuz sonuç olarak bilgi kirliliğine yol açarak, seçilmiş, ayıklanmış insanlık bilgi birikiminden genci uzaklaştırarak çoğunlukla bireyler arası psiko-sosyal süreçlere hapsetmesi ve genel kültürün kaybını sayabiliriz.

4. TOPLUMSALLAŞMA SÜRECİNDE SERBEST ZAMANIN İŞLEVİ

İnsan yapısı itibariyle biyopsikososyal bir varlıktır. Çok yönlü niteliği insanın uygun bir sosyal ortama ihtiyacını doğurur. Dolayısıyla Sosyal yapı kişinin insana uygun bir karakter, kimlik ve hatta sağlıklı bir biyolojik yapı kazanmasını sağlar.

Kişinin zihinsel sağlığı da sağlıklı sosyal ilişkilerle biçimlenir. Zihinsel yapının sağlıklı olması kabul edilebilir bir karakter ve benimsenmiş bir kimlik yapısını getirir. Bütünüyle bu oluşumlar sosyalleşme sürecinde gerçekleşir.

Bu anlamda sosyalleşme süreci psikolojik ve sosyolojik olmak üzere iki yönü içerir. Sosyalleşmenin psikolojik yönü bireyin grup ilişkileri aracılığıyla toplum tarafından biçimlendirir. Sosyolojik yön ise kişinin sosyal beklentilere uygun biçimde davranmasını sağlayan süreçtir (Sneyder ve Spreitzer, 1976: 238-245).

Sosyalleşmenin temelinde iletişim vardır. Toplum ve uygarlık bu iletişim yoluyla inşa edilir. Toplumsal yapıdaki değişim ve buna bağlı gelişme ve ilerlemeler sosyal yaşantı içinde çok sayıda insanın birbirleriyle olan iletişimi sonucunda gerçekleşir (Freedman, Sears, Carlsmith, 1989: 191).

Sosyalleşme sürecinde iletişim yoluyla paylaşılarak kişiyi psikolojik ve sosyal anlamda biçimlendiren unsurlar normlar ve değerlerdir. Kişi planlı ve disiplinli bir düşünce ve davranış çevresinin etkisinde düşünce tekniklerini ve davranış kalıplarını edinir. Çocukluktan başlayarak bir ömür boyu devam eden sosyalleşme süreci kişinin belirli statüler kazanmasını ve roller sergilemesini sağlar. Kişiyi sürekli umutlu, amaçlı ve dinamik kılan sosyalleşme bu yolla sağlıklı bir zihinsel durumu inşa eder (Bilton, Bonnett ve Diğerleri, 2003: 15).

Öznel yönden sosyalleşmede sürecinde kişinin nasıl öğrendiğinden çok ne öğrendiği önemlidir. Öğrenme gündelik yaşantıda küçük grup ilişkileri içerisinde gerçekleşir. Kurumsal aşılama, norm ve değerlere bağlı disiplin kazanma kişiyi toplumsal varlığa dönüştürür Günümüzde sosyalleşmenin temel araçları olan aile, okul, arkadaş grubuna kitle iletişim araçları da eklenmiştir.

Aile çevresinde başlayan sosyalleşme, arkadaş, okul, iş çevresinde devam ederken kitle iletişim araçlarının da içinde bulunduğu değişik etkenler serbest zaman etkinliklerinde belirleyici olmuştur. Bu anlamda serbest zaman birçok iletişim ve etkileşim faaliyetinin bir arada olduğu kendine özgü bir sosyalleşme alanıdır.

Sosyalleşme doğası itibariyle yüz yüze iletişimi gerektirir. Kişinin bu açık iletişime girme cesareti temelde sosyalleşmenin en önemli unsurudur. Çünkü kişi fiziksel, duygusal ve kimliğe dayalı gerçekliğiyle iletişime dâhil olur. Böylesine bir ilişki

biçiminde kişi çoğunlukla norm ve değerlere uymaya azami dikkat gösterir çünkü toplum tarafından onaylanmayan eylemler sergilediğinde dışlanma, damgalanma, kınanma veya alay edilme riski söz konusudur (Tezcan, 2000: 273-274).

Sosyolojik argümanlarla baktığımızda serbest zamanın sosyal doğası, serbest zamanın bir topluma toplum oluşturma özel işlevine sahip olduğunu gösterir. Seçme aktivitelerinde ve serbest zaman ilişkilerinde, aile ve daha geniş topluluk grupları gibi samimi grupların bağlanması gerçekleşir. Kısacası, toplumun serbest zamana ihtiyacı vardır, böylece insanlar birlikte yaşamayı öğrenebilirler. Serbest zamanların özellikle dayanışma ve yardımlaşma yoluyla kişilerin kendilerini geliştirmesi çerçevesinde düşünülmesi bu anlamda önemlidir.

Serbest zaman organizasyon ve eğitimlerinin temel çıkış noktası sosyalleşmenin tüm yönlerini bu zaman diliminde sağlıklı biçimde yaşatmaktır. Kişi toplumsal yaşantıda bir tür alışveriş ilişkisi içerisinde. Değerli olanın benimsenmesi ve onaylanma hissinin yaşanması kişiyi sadece ekonomik ilişkiler içinde tanımlayan bir varlık olmanın dışında psiko-sosyal ve normatif bir toplumsal kimlikle algılamasını sağlayacaktır (Wallace ve Wolf, 2012: 430-431).

Gerçek sosyal ilişkilerde belirli statülere ulaşma hedefi çocukluktan itibaren gelişen bir amaçtır. Bu statülerin kazanılması ise uzun uğraşlar, eğitimler ve deneyimler sonucunda gerçekleşir. Kazanılan sosyal statüler ise statülere özgü davranışlarla yani sosyal rollerle ortaya konur. Bu süreç insanın sosyalleşmesinin çok yönlü parametrelerinden temel bir tanesidir. Serbest zaman ortamı bu statü algısını ve eylemini özgür bir alanda canlı tutacak ve gerilimli, zorlayıcı iş ilişkilerinin dışında kişiye daha sempatik gelen uğraşlarla yenileyecektir.

Serbest zamanların yüz yüze insan ilişkilerine dayalı oluşturulması suça ve madde kullanımına yönelme yanında internet ve kitle iletişim araçlarının kişiyi pasifleştirici ve diğer kişilerden soyutlayıcı olumsuz etkilerini de en aza indirecektir.

5. SERBEST ZAMANIN SOSYAL PLANI

Serbest zaman eğitimi değişik eğitim aşamalarında uzun zamana yayılmış devamlı bir eğitimi gerektirir. Chris Gratton, Peter Taylor gibi düşünürler Serbest zamanın değerlendirilmesi ile insanın yaşamını anlamlı kılacak ve toplum içinde insana değerler yükleyecek davranışları ifade eden belirli kazanımlar (psikolojik, sosyal, fiziksel) elde edildiği düşüncesini ortaya koymuşlardır. Bu kazanımlar ancak yaşamın zorunlu ihtiyaçlarını gidermek ve yeniden o zorunlu ihtiyaçlarımızı yerine getirebilmek için harcadığımız zamanın dışında yer alan süreçte yer alır (Gratton ve Taylor, 2000: 126).

K. G. Bayless, A. Lumpkin gibi düşünürler serbest zaman kavramının en temel özgülük duygusunun dışı vuruluşunu anlamına geldiği üzerinde durmuşlardır. Bu anlamda serbest zaman sadece zamanı değil, zamanın değerlendirilmesini ifade etmektedir. Serbest zamanı yaşam kalitesini artırmak için önemli bir unsur saymak ve içerdiği değerler ile algılamak gerekmektedir. Bunun yanında serbest zaman zihinsel ve ruhsal bir davranışı da özünde taşımaktadır (Ağaoğlu, 2013: 21).

Çalışma saatlerinin giderek azaldığı ve günümüzün çağdaş toplumlarında insanların serbest zamanları artmaktadır. Bu serbest zamanlarda insanların uğraşlar

edinmesi gerekmektedir. Bu sebeple özel ve kamu kuruluşları, insanlara bu konuda imkânlar oluşturmak sorumluluğuna sahiptir. Dolayısıyla belirli mali tahsisatın bu alana yapılması gerekmektedir. Serbest zaman kullanımına ilişkin politikaların geliştirilmesi, serbest zaman eğitimi ve yatırımları ile ilgilidir (Tezcan, 2000: 173).

Serbest zamanın kullanımının olumlu bir durumu ifade ettiğini düşünmek gerekir. Suç ve sapma hareketlerinin sergilendiği, içki, sigara, uyuşturucu madde kullanımına ayrılan, hızlı araba kullanma zevkinin tatmin edildiği veya verimli olmayan eylemlerle içi boşaltılmış bir zaman dilimini bu kapsam içinde düşünmek doğru değildir. Serbest zamanların böyle kullanımlarını olumsuz olarak değerlendirmek gerekir.

Serbest zaman sosyalleşme süreci içerisinde gerçekleşen ve yaşanan deneyimlerle sosyal hayatın inşasının sağlandığı toplumsal etkileşim alanının bir parçasıdır. Serbest zaman hayatı anlama ve öğrenmede olumlu ve yapıcı davranışların oluştuğu yaklaşımları ifade etmektedir (Torkildsen, 2012: 27-28).

Serbest zaman, bir toplumun vatandaşlarının sağlığına faydalı ise, genel olarak topluma fayda sağlar. Bu gerçek, eğlence programlarının desteklenmesi için en yaygın argüman olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nde rekreasyon hareketinin kökeni, sanayi kentlerinin yükselişinden, rekreasyon alanlarının yetersizliğinden, çocuklar ve gençler için fırsat oluşturma gerekliliğinden, fiziksel ve sosyal sağlığın oldukça belirgin sorunlarından kaynaklanıyordu (Kelly, 2012: 13-15).

Bugün, küçük şehirlerde ve serbest zaman fırsatlarının son derece sınırlı olduğu kırsal kesimlerde hâlâ çok sayıda insan olmasına rağmen, serbest zamanın toplumdaki değeri ve serbest zaman bilinci büyük ölçüde değişmiştir. Sanayi Devrimi sonrası çalışma saatleri dışında kalan zamanın bilinçli olarak düzenlenmesi düşünülemezdi. Bu kayıp "serbest zaman", yoksulluk ve fırsat yetersizliğinden kaynaklanan bir durumdu. Ancak günümüzde gelişmiş toplumlarda serbest zaman rekreasyonu kabul edilen bir kamu programı haline gelmiştir. Bu nedenle, ulusal savunma, eğitim, sağlık, barınma ve otoyollar ve finansman gibi hizmet sunumlarının yanında serbest zamanın da bir politika çerçevesinde hizmet alanı içinde düşünülmesi söz konusudur.

Serbest zaman programları ve hükümleri için en az dört argüman şu şekilde özetlenebilir (Kelly, 2012: 105-106):

1. İddia edildiği gibi, yaşam ritminin bir parçası olarak serbest zaman, özgürlük ve kendini geliştirme, insan yaşamının bütünlüğü için önemli olduğunun bilinmesi.
2. Kamusal olarak düzenlenmeye ihtiyaç duyan serbest zaman için ihtiyaç duyulan dinlence, eğlence alanlarının doğal ortamların oluşturulmasının kamu fonlarıyla desteklenmesi.
3. Çalışan sayısının artmasına rağmen üretimdeki düşüşlerin "postendüstriyel döneme" ilişkin bir tür yorgunluğun ifadesi olduğu ve maddi mallar üzerindeki üretimden kaynaklanan stres ve benlik zayıflamasının bu dönemde giderilme yollarından birinin önemi giderek artan serbest zaman olduğunun bilinmesi ve serbest zamanın planlanmasının gerekliliği.

4. Serbest zaman farkındalığının artırılması, bilinçli olarak değerlendirme yollarının ve yararlarına ilişkin yaygın bilgi oluşturmak için serbest zaman eğitiminin programlanması.

Serbest zamanlar, yeteneğin kullanılması, arkadaşlık dostluk kurma, macera ve yeni deneyimler edinme, başarı duygusunun tatmini, fiziksel sağlamlık, zihinsel güçleri kullanma, duygusal deneyim, estetik duygusunu geliştirme, hizmet duygusunu yaşama, dinlenme ile ilişkilendirilerek planlanması gereken bir zaman dilimidir. Bu çerçevede sinema, tiyatro, müzik, halk oyunları, el sanatları, fuarlar, panayır, özel gün kutlamaları da boş zamanların temel değerlendirme alanlarıdır.

Çok yönlü düşünülerek hazırlanması gereken boş zaman planlamalarında önemli faktörler; ilgi, yaş, cinsiyet, yer-alan, yetenek-beceri, zaman, grubun büyüklüğü, organizasyon tipi, liderlik ve mevcut fonlar, amaç, program planlama ve yönetimidir. Tüm bu faktörler göz önüne alınarak yapılacak planlamalar verimli sonuçlar verecektir (Tezcan, 1977: 73-77).

Öncelikle farklı ilgi sahaları düşünülerek uygulama çalışmaları için gerekli materyalin, yer ve alanın anketlerle belirlenmiş ilgiler çerçevesinde düzenlenmesi gerekir. Bir ilgi alanında farklı yaş ve cinsiyet grupları kaynaştırılarak yapılacak etkinlikler daha sağlıklı sonuçlar verebilir.

Serbest zaman etkinliklerine uygun etkinlikler eğitim bilimleri, eğlence sektörü, profesyonel organizasyon benzeri saha deneyimlerinden yararlanılarak hazırlanmaktadır.

Serbest zaman etkinlikleri mekânsal anlamda yeşil alan ve kent planlamasıyla ilgilidir. Çocuk bahçeleri, oyun alanları, büyük parklar veya kent parkları, mahalle ve bölgesel parklar, özel amaçlı alanlar, ulusal parklar ve okul bahçeleri serbest zaman planlamalarında kullanılacak mekânlardan başlıcalarıdır. Bunların dışında tarihi ören yerleri, müzeler, restore edilmiş eski kent alanları da önemli mekânlardır.

Sonuç

Serbest zamanı geçirme anlamında elbette lokal düzeyde her zaman için etkinlikler olabilmektedir. Ancak bunlar ülke çapında belirli bir program çerçevesinde sonuçları verimlilik açısından değerlendirilmiş eylemler olmamaktadır. Serbest zamanların programlı hale getirilmesi belirli bir sistematığe kavuşturulması etkinlik ve yaygınlığı açısından önemlidir. Ayrıca çalışma başat bir yaşam biçiminin kişilerde yol açtığı tükenmişlik ve isteksizlik halinin önemli bir sosyal fenomen olarak değerlendirilmesi gereklidir.

Başarı odaklı kariyer edinme ve maddi imkanlara kavuşma çizgisi üzerinden planlanmış modern toplumun insanları bireyleştirdiği ve tükettiği açıktır. Gelişme ve ilerleme politikaları tüm dünya ölçeğinde bir insan hakları sorunu haline dönüşmüştür. Medeniyetin yavaşlaması ve doğaya dönüş postmodern toplum anlayışının temel önermelerinden biridir.

İnsanın sadece zevk ve eğlence için bir şeyler yaptığı insan grupları dar zamanlarda neredeyse kaçamak biçimde oluşturulmaya çalışılmaktadır. Üzerinde çalışma ve başarılı olma stresini taşıyan insanların serbest zamanlardan da yeteri

kadar sağlıklı sonuçlar alamadıkları bir gerçektir. Aslında serbest zamanların sosyolojik bir sorunsal olarak ele alınması gereken yönü bunlardır.

Serbest zaman noktasında farkındalığın oluşturulmasında temel amaç sosyalleşme sürecinde bireyin kişiliğini şekillendiren ve ona kimlik kazandıran sosyo-kültürel ilişkiler ortamında kişiyi aktif hale getirmektir. Ortak değerler ve normlar sistemi gerçek anlamda sağlıklı biçimde ortaklaştırmanın içsel süreçlerini inşa etmektir. Kişinin toplumsal süreçlere bilinç ve duygu karmaşası ve kararsızlık içerisinde değil bütün benliğiyle katılmasını sağlayacak iştiağı oluşturmaktır. Böylece kişiler hayatının hangi evresinde olursa olsun sağlıklı ve gerçekçi hedefler belirleyebileceklerdir. Zamanın, mekânın, estetiğın, kaynakların değerini öğrenecektir. Planlı düşünme ve yaşamının vazgeçilmez bir rasyonalitenin ürünü olduğunu idrak edebileceklerdir. Böylece siyasal anlamda bilinçli demokratik kişi, ekonomik anlamda bilinçli üretken kişi, sosyal anlamda bilinçli katılımcı kişi yetiştirilmiş olacaktır. Serbest zamanlar, eğitim ve çalışmanın boşa geçen zamanlarını anlamlı kılar hale gelebilecektir.

Kaynakça

- Ağaoğlu Y. S. ve Boyacı M. (2013). Serbest Zaman Eğitimi, *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi*, 8(1), 17-23.
- Akatay A. (2003). Örgütlerde Zaman Yönetimi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 281-300.
- Applebaum, H. (1997). *İş ve Serbest Zaman*, çev. N. Saatçioğlu, Cogito Dergisi, 12.
- Aytaç Ö. (2002). Serbest zaman Üzerine Kurumsal Yaklaşımlar, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 231-260.
- Baudrillard, J. (1997). *Tüketim Toplumu*, (Çev. H. Deliçaylı ve F. Keskin), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman (1999), *Çalışma, Tüketicilik ve Yeni Yoksullar*, (Çev. Ü. Öktem), İstanbul, Sarmal Yayınevi.
- Bell, D. (1999). *The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*. Reissue Edition, New York: Basic Books.
- Bilton, T., Bonnet, K. ve diğerleri (2008). *Sosyoloji*. (Çev.: K. İnal), Ankara: Siyasal Yayınevi.
- Büküşoğlu N. - Bayturan A.F. (2005). Serbest Zaman Etkinliklerinin Gençlerin Psiko-Sosyal Durumlarına İlişkin Algısı Üzerindeki Rolü, *Ege Tıp Dergisi*, 44(3), 173-177.
- Enderhan K. ve Taydaş O. (2013). Bir Serbest Zaman Etkinliği Olarak Üniversite Öğrencilerinin İnternet Kullanımı İle Yalnızlık Arasındaki İlişki: Cumhuriyet Üniversitesi Örneği, *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 7(4). 22-45.
- Freedman J.L. – Sears D.O. – Carlsmith J.M. (1989). *Sosyal Psikoloji*. (Çev. A. Dönmez) İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Gratton C. Ve Taylor, P. (2000). *Economics of Sport Recreation*, USA: Routledge Publishing.
- Hazar A. (2003). *Rekreasyon ve Animasyon*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kelly J. R. (2012). *Leisure*. Federal Dr. Urbana: Sagamore Publishing..
- Kır İ. (2007). Yükseköğretim Gençliğinin Serbest zaman Etkinlikleri-KSÜ Örneği, *Fırat*

Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17(2), 307-328.

Köktaş Ş. K. (2004). *Rekreasyon Serbest Zamanı Değerlendirme*, Ankara: Nobel Yayınları.

Kraus R. G. ve Curtis J.E. (1982). *Creative Management in Recreation and Parks*: CV Mosby Company.

Kumar, Krishan (1999) *Sanayi Sonrası Toplumdan Post-modern Topluma, Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları*, Ankara: Dost Yayınevi.

Marx K. (1997). Serbest Zaman Üzerine Seçmeler, *Cogito*, Sayı 12.

Snyder, E. and Spreitzer, E. (1976). *Socialization into Sport: An Exploratory Path Analysis*, Oxford: Roudledge Publishing.

Şahin C.K. - Akten S. - Erol U. E. (2009). Eğirdir Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Rekreasyon Faaliyetlerine Katılımlarının Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma, *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 10(1), 62-71.

Tezcan M. (1977). *Boş Zamanlar Sosyolojisi*, Ankara: Doğan Yayınevi.

Tezcan M. (2000). *Sosyolojiye Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Torkildsen G. (2012). *Leisure and Recreation Management*, Oxford: Roudledge Publishing.

Veblen, T. (2005). *Aylak Sınıfın Teorisi*, (Çev. Z. Gültekin ve C. Atay) İstanbul: Babil Yayınları.

Wallace R. - Wolf A. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, (Çev. L. Elburuz – M. R. Ayas), Ankara: Doğu Batı Yayınları

Webster F. - Robins K., (1989). *Plan and Control: Towards a Cultural History of the Information Society Theory and Society*, 8.

Extended Abstract

Along with industrialization, since the 19th century there have been significant changes in the structure of the societies and even breaks. The traditional social structure of thousands of years has undergone drastic changes from everyday life associations to social institutions. While some social, economic, legal and political elements from the old ages underwent their change and changed their existence, new elements unique to the age of the industry began to be effective in society. Two of these are the processes of time sense and meaning formation. The cyclical time perception of agricultural societies based on the seasons is taken as linear and non-repetitive time perception. The process of making meanings has taken a situation which is determined in the determinism of production and consumption relations, emerging from theological and traditional lines, and determined in the controlled consciousness frame of the individual. A practical innovation introduced by production and profit-centered industrial society is the “leisure time” that emerges outside working hours of working people. The relationship between leisure and education is shaped around these three variables.

Working time is often based on a formalist structure, such as necessity, commitment, discipline, relying on organizational norms. In the nature of the work, the individual has an obligation to bind. This disables the individual’s free, free movement. It is not possible to act in a personal or institutional obligation, to act

independently, or to be able to find it in personal savings. This compelling nature of working hours has always been on the agenda of the individual after the industrial society.

A technology that would leak into the formal cage of the communication technology working time and manipulate the working time did not emerge until near the turn. But new communication technologies have the power to show themselves even during working hours. The meeting of the computer with the working equipment of the internet has led to the communication technology, which takes the free time dominance, to enter all the entertainment lines even during the working hours. On the other hand, advanced communication technology is also the one that produces the “home office”, which is gradually evolving from being a meeting place to work.

The emergence of cultural, artistic movements, political and social changes as knowledgeable and conscious individuals, which form a basis for modernity, must not be kept in sight. It is always possible to speak of a modernist who drives the individual and drives his consciousness. But in any case, what can be the benefit of transforming an unconscious robotic who consciously considers the modern world, consumes completely and enjoys it. In order to make the system sustainable in the long run, there is no need for an individual who has defined himself in the modern world, has a high awareness, and can innovate in an intellectual plane. The loss of the individual by using the modern world’s undisciplined technology, which has created itself through working methods and the transformation of the work ethic, should be regarded as an unforeseen consequence of the use of technology rather than a design of modern thought centers. It is seen as the most intelligent solution to include communication technology in leisure time as more systematic and supervised, as well as the fact that free time is taken as a measure of communication technology dominance.

It is therefore clear that leisure education should be considered as a specialty in its own right. Prior to the knowledge of how leisure time should be used, there is a need for a process of prior consciousness about what leisure time is and what is not. The evaluation of a time period that can be defined as completely free time in the pre-primary education phase is a very good example. Proper motivation, adequate isolation, adaptation of the objective world, an area of free elective supervision, a process-oriented, non-result-oriented sharing. The individual will be in a state of reconciliation with the self and the educational environment if the individual is properly positioned with the educational equipment and personnel serving as a kind of architect, engineer, contractor and material provider in the self-building process.

Communication technology should be considered within this system. Therefore, communication technology is not entirely a correct educational path for its products. The result should be achieved before any actors in the youth-education elements-communication tools triangle are disabled. The consequences of improper use of communication technology are primarily the decline of daily life from the functional social relationships in reality. Second, it removes the person from

the mental analytical processes that take place in real life spaces. Thirdly, it makes it inadequate in the process of communicating through speech. As the fourth negative consequence, we can count the loss of general cultures by leading to information pollution, removing from selected, extracted human knowledge, and often imprisoning psycho-social processes between individuals.